

una progressió en l'impacte i recepció que les obres de Juan Arbó tenen en els àmbits literaris i de la crítica, amb una èmfasi de relleu en les primeres obres. D'aquesta manera, es constata com aquest factor no pot ser considerat merament contextual.

Això, d'altra banda, és perfectament coherent amb la seva trajectòria i posicionament ideològic, atès que com indica Matas «No és el cas, però, d'Arbó que rebutjarà gradualment, després de publicar les seves primeres obres, qualsevol vessant ideològic esquerrà tant en l'aspecte literari com personal» (p. 22). Cal recordar que l'escriptor va ser funcionari de la Generalitat, però a diferència de molts altres —possiblement més marcats políticament— va optar per quedar-se i evitar l'exili. Això mateix —que apareix principalment a la tesi de Matas, tot i que també al llibre (p. 230 i següents, per exemple)—, juntament amb el canvi de llengua a favor del castellà, li propiciaria una màcula entre aquest col·lectiu sociopolític. Això sí, Juan va poder-se professionalitzar com a autor després de la guerra amb un seguit d'obres ubicades a Barcelona a partir de 1939.

El volum es conclou amb alguns documents en forma d'annex i l'aplec bibliogràfic que correspon a la recerca. D'altra banda, paga la pena indicar que aquest annex breu hauria de disposar d'una coherència interna més orientada al seguiment cronològic d'aquest autor i la seva literatura, la qual cosa, tanmateix, no li resta cap mena de qualitat. A això cal sumar-hi l'absència d'un índex onomàstic que, d'altra banda, fora molt útil per resseguir aspectes particulars d'una forma precisa al llarg del volum. Això, però, es contraresta amb una bibliografia àmplia i abundant que contextualitza perfectament totes i cadascuna de les informacions que l'autora aporta o indica i, a més a més, no enfosqueix la qualitat de la recerca de Matas, ben necessària per situar l'autor ebrenc en el context del segle XXI, sinó ben al contrari.

VENTURA, Albert: *Vicenç Riera Llorca: exili, memòria i classe obrera*, Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, 2023; «Patrimoni Literari» 7.

ANTONI ISARCH

Universitat de Barcelona
aisarch@ub.edu

Fins avui, de Vicenç Riera Llorca hom només podia trobar-ne clàrícies en obres panoràmiques, en edicions d'epistolari (com els de Joan Fuster, Joan Triadú o Albert Manent, entre d'altres) o bé en estudis sobre la literatura catalana d'exili. Algunes aproximacions més recents, de Glòria Casals, Montserrat Corretger o Josep Camps, s'han centrat en la faceta literària, i més específicament en la narrativa. Atesa la importància intrínseca d'aquest escriptor, cal congratular-se de l'aparició de *Vicenç Riera Llorca: exili, memòria i classe obrera*, d'Albert Ventura,

que assenyala un punt d'inflexió en tractar-se del primer assaig d'interpretació global sobre Riera Llorca després que Ventura, que li va dedicar una tesi doctoral l'any 2021, ja n'hagués donat a conèixer recerques parcials.

A banda d'un utilíssim apartat introductori (p. 11-21) en què es dona compte de l'estat de la qüestió dels estudis sobre l'autor, el llibre consta de tres blocs diferenciats. El primer, «Una semblança per a Vicenç Riera Llorca», és de caràcter biogràfic; el segon, «Literatura per a una memòria compromesa», s'endinsa en la seva producció literària, i el tercer, «Tres epistolars de la represa», ofereix un tast del cartei de Riera Llorca amb tres corresponents del període 1970-1986.

A la primera part, Ventura ressegueix el periple vital de l'autor amb un èmfasi especial en la seva «consciència proletària» (p. 27) adquirida abans de la Guerra Civil per raons d'origen familiar i laboral. Es justifica, així, l'al·lusió del títol a la classe obrera, que constitueix un dels vectors interpretatius que Ventura posa en joc a la segona part. L'estudiós documenta aspectes biogràfics poc coneguts, entre els quals podem destacar la formació cultural o la vinculació de Riera amb entitats, partits i mitjans de l'òrbita esquerrana com l'Ateneu Polytechnicum, la Unió Socialista de Catalunya o els diaris *L'Opinió* i *La Rambla*, sobretot en el període republicà. Els capítols dedicats a l'exili, entre la República Dominicana i Mèxic, són especialment interessants, amb fites com la fundació i direcció de *Pont Blau*, una de les revistes de referència de la diàspora (p. 47-51). A partir del retorn definitiu a Catalunya el 1969, el propòsit de Riera Llorca es concreta en la voluntat de «bastir un corpus novel·lístic dels anys anteriors a la guerra de 1936 i dels anys de l'exili» (p. 52). Així, les dècades dels setanta i vuitanta suposen una fase intel·lectualment productiva, concretada en projectes de diversa mena i amb col·laboracions periodístiques regulars que li asseguraven una presència pública considerable. La proximitat informativa d'aquesta primera part no és, de cap manera, un entrebanc, sinó una condició necessària per capir en tota la seva dimensió un factor cabdal: la pròpia experiència de Riera, el seu entorn sociocultural i polític i la galeria de gent que va conèixer confereixen un estatus particular a la seva obra narrativa.

La segona part, més extensa, conforma el nucli temàtic del llibre. Els apartats de més rellevància són, sens dubte, els dedicats a caracteritzar la novel·lística de Riera Llorca. Amb perspicàcia, Ventura estableix cicles narratius, fixa les dates que els emmarquen, identifica referents i influències i interpreta alguns elements de les novel·les, com els espais o els personatges (a destacar la importància de les llistes de personatges conservades en documents privats de Riera Llorca que Ventura exhuma a les p. 146-148). La tesi principal és que el barceloní va crear un complex cicle novel·lístic, amb plena consciència i seguint un «pla de treball» (p. 151), segons confessà a Albert Manent. Riera confiava que aquesta «cronologia memorial» (p. 58) fos llegida com la crònica d'un període nuclear de la vida política, social i cultural del país, evitant, però, una identificació mecanicista entre ficció i realitat. D'aquí ve l'ús de tècniques narratives diverses que accentuessin la distància entre una i altra. I a propòsit de les tècniques, convé destacar —ni que

sigui a efectes d'eventuals discussions acadèmiques— el capítol dedicat a la filiació estètica de Riera Llorca. El títol interrogatiu («El realisme: una estètica constant?») ja revela la dificultat de situar l'autor dins les coordenades del realisme. Conscient de la problemàtica terminològica i de l'ambigüitat semàntica del terme, Ventura no és concloent. Sosté que «no es pot uniformitzar a grans trets la seva estètica» (p. 105), parla d'una «adscripció impura» al realisme històric o bé assenyala que la de Riera és una proposta «heterodoxa» (p. 113) per l'afinitat amb models narratius diversos (p. 115).

Sense una anàlisi detinguda de les obres, però, no se'n pot oferir una interpretació completa. Al nostre entendre, manca per fer el pas següent: un volum complementari al que ens ocupa, centrat ja en l'hermenèutica literària, amb l'èmfasi en les peces centrals del cicle, com *Roda de malcontents*, *Fes memòria*, *Bel*, *Amb permís de l'enterramorts* o fins i tot *Tots tres surten per l'Ozama*, la qual, segons Ventura, «s'escapa completament de l'esquema creatiu posterior» (p. 94). És, doncs, aquest, un llibre contextual, una notable porta d'entrada a l'estudi de la literatura de Riera Llorca, però no n'és una anàlisi exhaustiva.

Finalment, el tercer bloc és el més deslligat del conjunt i esquerda la sensació unitària del llibre. L'accés a les missives personals sempre és una via excel·lent per conèixer un escriptor, i en aquest cas concret els «Tres epistolaris de la represa» fan bona la màxima, atesa la impagable informació documental que proporcionen. Tanmateix, dins un volum que planteja sobretot perspectives d'estudi centrades en la producció literària de Riera Llorca, no queda clar quina aportació hi fan les cartes editades. Gosem suggerir que, potser, haurien fet més fortuna com a peça autònoma, contextualitzada degudament i amb uns criteris d'edició filològica clars.

Malgrat tot, l'eix argumentatiu del llibre queda a bastament demostrat: les interrelacions essencials vida-literatura permeten capir la producció literària de l'autor i ponderar-ne, així, la contribució a la cultura catalana contemporània. I per això no dubtem a concloure que el llibre d'Albert Ventura és, ara per ara, l'estudi més complet sobre l'obra narrativa d'un dels corpus novel·lístics amb més personalitat de la segona meitat del segle xx.

TORRA, Quim: *Armand Obiols, d'una fredor que crema. L'intel·lectual que es va perdre*, Barcelona: Empúries, 2024; «Biblioteca Universal» 274.

PEP SANZ DATZIRA

Universitat Autònoma de Barcelona
josep.sanz@uab.cat

La trajectòria de l'autor de la biografia ressenyada sobresurt, en l'àmbit literari, per la creació de l'editorial A Contra Vent, que entre el 2008 i el 2013 va recuperar alguns noms d'una tradició prosística rica i eclèctica, fruit d'un context històric i